

L'Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya (1987-2010). Context, origen i desenvolupament

Helena Patricia Ávila

Professora de Música

Introducció

Aquest article és un extracte de la Memòria del Treball d'Investigació «La Asociación de Profesionales de la Danza de Catalunya 1987-2006: Estudio histórico, y de su incidencia en la actividad coreográfica catalana» defensada a la Universitat d'Oviedo el setembre de 2008 sota la direcció de la Dra. Beatriz Martínez del Fresno.¹ El treball s'emmarcava dins el doctorat interuniversitari en musicologia: Música a l'Espanya Contemporània.

El projecte inicial tenia com a objecte investigar entorn la professió de la dansa a Catalunya (història, organització, evolució, creació, espais, entitats, etc.) i em va semblar adient elaborar un estudi previ sobre l'Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya (APdC), ja que és l'entitat que, encara avui dia, intenta conglomerar el sector a fi de treballar per a unes condicions laborals dignes.

Objectiu de l'estudi, fonts i metodologia

Un primer objectiu del treball era posar cert ordre a l'arxiu de l'APdC per recuperar informacions d'accions dutes a terme en el passat i que, malauradament, havien caigut en l'oblit. Aquest arxiu conserva testimonis d'una professió que mai ha deixat de viure en la incertesa laboral.

Tot i que no podem afirmar que l'APdC representi la totalitat del sector, sens dubte és l'organisme que més vetlla per millorar la situació de la dansa a Catalunya i que, a més, té una manifesta vocació sindical. L'estudi del transcurs i de l'evolució dels seus 24 anys d'història configuren l'eix fonament d'aquest treball.

1. L'estudi comprèn 293 pàgines d'escriptura pròpia i un annex de 517 pàgines que recull tota mena d'informació sintetitzada, documents legals, estudis, informes, retalls de premsa, etc.

Quant a les fonts utilitzades, la investigació va iniciar-se amb la inspecció de totes les caixes de l'arxiu de l'APdC i la lectura posterior d'actes, butlletins, circulars, retalls de premsa, revistes, etc. Des d'un primer moment va ser clar que no totes les èpoques podrien ser documentades amb la mateixa exactitud, perquè no tots els documents havien estat desats amb la mateixa cura, de manera que també es va haver de confeccionar una petita llista de persones amb les quals calia parlar per ampliar i contrastar les informacions aportades pels documents.

La informació bibliogràfica era més aviat escassa, però adient per als capítols introductoris que resumeixen l'evolució de la dansa professional a Catalunya des dels anys cinquanta. Va caldre però, esmentar també en aquests primers capítols alguns estudis significatius sobre el tema, també valorar la presència i importància dels diferents espais de creació i exhibició, i fer un ampli comentari sobre els pressupostos que la Generalitat de Catalunya va destinar a la dansa durant la dècada dels anys vuitanta, anys en què es gestava l'APdC.²

Han estat una font d'informació extraordinària les diferents webs relacionades amb l'àmbit de la dansa a Catalunya i, per extensió, a tot l'Estat espanyol, així com l'accés a les hemeroteques virtuals d'algunes publicacions.

La dansa professional a Catalunya als anys setanta i vuitanta. Context i estudis

Els anys setanta van significar, internacionalment, un punt i a part en l'evolució de la dansa. A casa nostra, la fi del franquisme augurava una llibertat de pensament en tots els àmbits i la dansa no en seria una excepció, ja que es va nodrir de noves concepcions amb relació al moviment, el temps i l'espai. Segons Bàrbara Raubert, va ser precisament la manca de tradició a Catalunya allò que va afavorir que els joves ballarins catalans comencessin a indagar, lliurement, entre els nous corrents que sacsejaven l'Amèrica del Nord i l'Europa Central (RAUBERT, 2006 : 161-184).

A mitjan de la dècada, Catalunya veia desaparèixer els referents autòctons del Ballet Titular del Liceu i els Ballets de Joan Tena, però alhora naixien noves propostes com el Ballet Contemporani de Barcelona, inicialment de la mà de Ramon Solé. Com a vies d'entrada de referència de les noves concep-

2. Per a més informació quant a l'àmbit politicocultural de la dansa, consulteu VENDRELL, 2008.

cions del moviment, cal esmentar els canvis curriculars envers la dansa que hi va haver a l'Institut del Teatre sota la direcció d'Hermann Bonnín juntament a l'acció pedagògica que Anna Maleras desenvolupava aleshores des del seu propi estudi de dansa.

La dècada dels vuitanta va veure com es multiplicava el nombre de companyies al territori com ara Danat Dansa, Trànsit, Metros, Gelabert-Azzopardi, L'Irregular Dansa, Lanònima Imperial, Mudances, Nats Nus Dansa, Mal Pelo o Robadura, entre d'altres. Algunes d'aquestes companyies encara es troben a hores d'ara entre les programacions en cartellera.

A mitjan dels anys vuitanta van realitzar-se alguns estudis que avui a penes es recorden, però que van incidir directament en el panorama laboral dels professionals de la dansa. L'any 1985, coincidint amb el DID, Dia Internacional de la Dansa, es va fer entrega al conseller de cultura Sr. Joan Rigol del *Memorial de la dansa a Catalunya*. El text va ser elaborat per Delfí Colomé, Manel Cubeles, Beatriu Daniel, Josep M. Escudero, Montse Garcia Otzet, Cesc Gelabert, Anna Maleras, Agustí Ros i Carme del Val.³ L'objectiu del *Memorial* era que el Departament de Cultura prengués consciència de la situació que vivia la dansa en aquell moment; s'hi feia esment especial a la seva marginació en el si de les institucions públiques i s'hi proposaven una sèrie de mesures com a solució a aquest tracte discriminatori. S'hi evidenciava a més a més una necessària política cultural que tingués en compte la dansa i que contemplés la institucionalització d'un «Servei de Dansa» amb personal qualificat més enllà de l'ambigua situació en què es mantenia dins el Servei de Música. En el document s'advertia que calia elaborar també uns pressupostos anuals així com crear una comissió assessora competent en la matèria. S'acusava el govern de no complir amb la seva responsabilitat de vertebrar adequadament les activitats culturals del país: «Com podem esperar que una activitat sigui respectada si la màxima representació del país no li dona la seva fe de baptisme, el seu respecte» (AADD, 1985 : 11) —afegien. Al mateix temps, s'hi feia esment a les repercussions que la dansa tenia, cada vegada més, en els diferents àmbits socials i, en el cas d'un canvi d'actitud imminent per part de les institucions davant aquestes reivindicacions, se'ls oferia tota la col·laboració necessària per engegar una comissió interdepartamental que

3. Exceptuant al senyor Manel Cubeles, fundador de l'esbart Verdaguer l'any 1948, tots els membres que van elaborar el *Memorial* pertanyen, o ho havien fet en el passat, a l'APdC. Cubeles aportaria al text la informació referent a la dansa popular des de la seva experiència com a ineludible renovador artístic de la dansa popular catalana. Per a més informació veg. AADD, 1987 : 27.

coordinés les accions de les conselleries d'Ensenyament, Sanitat, Benestar Social i Treball.

El *Memorial* contenia també un estudi comparatiu dels pressupostos per a la dansa a Catalunya, al País Basc, al País Valencià i a Madrid, i a més a més, s'hi analitzaven les polítiques culturals envers la dansa a Anglaterra, França i Holanda. El text incloïa una exhaustiva cronologia de la dansa a Catalunya que arrencava des de la confecció del *Llibre Vermell de Montserrat* i fins a l'any 1983.

Al document, s'hi van afegir 153 signatures que li donaven suport i no totes provenien del món de la dansa. Hi figuraven pintors, músics, crítics, fotògrafs, actors, escriptors, representants de diferents institucions, estudiants i un llarg etcètera sota la signatura de Joan Magrinyà que encapçalava la llista.

És una llàstima que avui dia gairebé s'hagi oblidat la redacció d'aquest *Memorial*. Si el sector de la dansa, ens agradi o no, sol caracteritzar-se més per la seva dispersió que no pel fet contrari, caldria saber valorar justament aquest moment en què es va treballar de valent per una acció concreta i conjunta, i no sols des del sector merament acadèmic ja que tenia en compte la dansa tradicional, per posar un exemple. Malauradament, el *Memorial* va tenir una repercussió escassa i poc continuada. El director del Departament de Cultura, Jordi Maluquer, va decidir encarregar a Sabine Dufrenoy la tasca de coordinar totes les accions que feien referència a la dansa, però pocs anys després també va desaparèixer aquesta figura. Els professionals de la dansa, augurant un futur millor, no van fer cap mena de seguiment del *Memorial* i la iniciativa va caure definitivament en l'oblit.⁴

L'any següent va començar a gestar-se un altre estudi interessant, però ara dut a terme des de la privacitat. El setembre de 1986, el Patronat del Consorci del Liceu es plantejà que el Teatre, com a òpera de referència a tot Europa, calia que tingués un cos estable de ballarins que, al mateix temps, fos considerat com a Ballet Nacional de Catalunya. El consorci va demanar de fer un estudi que recollís, en primer lloc, una anàlisi amb tota la informació sobre les activitats de dansa que s'havien dut a terme a Catalunya. També calia recopilar informació d'altres importants teatres europeus, no només quant a producció, sinó també quant a pressupostos. Finalment, calia valorar les al-

4. «Aquell va ser l'únic intent dels intel·lectuals catalans de mal resoldre la situació de la dansa a Catalunya», afirmava Manel Cubeles frustrat per la poca rellevància que, al seu parer, va tenir el *Memorial*. Conversa telefònica mantinguda el 10 de març de 2008.

ternatives més adients i convenients per a Catalunya. La manca d'un elenc de ballarins estable al Teatre del Liceu ha estat una petició constant des de la pèrdua del seu Ballet Titular. Val a dir que aquesta reivindicació suscita encara un fort debat intern del qual parlarem més endavant.

De l'*Estudi de viabilitat per a la creació d'un ballet estable al Gran Teatre del Liceu* se'n van fer càrrec Lluís Bonet, Dietrich Grosse i Gemma Sendra des del Centre d'Estudis de Planificació (BONET, GROSSE, SENDRA, 1987). El document tenia gairebé 300 pàgines i la seva conclusió era que Catalunya no es podia comparar a les grans capitals europees que ja posseïen una forta tradició en dansa clàssica i, per tant, no se'n podia plantejar la possibilitat d'una Gran Companyia. L'estudi argumentava que la millor opció era crear una companyia oberta a noves tendències, tot i mantenir una base clàssica, amb aportacions de diferents coreògrafs i sota la tutela d'un únic director artístic que hauria de ser escollit per un consell d'assessors internacionals. Els resultats d'això, s'obtidrien passats dos o tres anys. Un cop la companyia estigués consolidada, hauria de dur a terme, de mitjana, unes cinquanta actuacions per tot el territori català durant el primer any, i entre setanta i cent actuacions per Catalunya i l'Estat espanyol durant el segon. El següent pas afectaria els teatres internacionals, i s'hi farien de tres a quatre òperes anuals de mitjana. L'augment de l'activitat de la companyia provocaria que, de mica en mica, s'anés desvinculant de l'òpera i llavors hi caldria un elenc a part de ballarins. Aquesta nova companyia seria sens dubte un bon al·licient per a tots aquells estudiants de ballet que només tenien una oferta mínima per establir-se com a ballarins de dansa clàssica a Catalunya, i ja es preveia que hi pogués haver convenis amb l'Institut del Teatre i les diferents escoles de dansa. L'estudi desenvolupava tots els passos que calia seguir quant a creació, promoció i consolidació de la companyia: nombre de ballarins, direcció administrativa, infraestructura, contractes laborals, pressupostos i, fins i tot, els marges de benefici que aquests pressupostos podien originar.

Aquest interessant i meticulós estudi no va passar d'això, d'un mer estudi. El teatre va resoldre que no podia fer front a la despesa necessària que això comportava i la reivindicació d'un possible cos de ball per al Liceu es va mantenir durant la dècada següent.

Per entendre quina era l'oferta pública destinada a la dansa durant aquells anys, cal consultar les memòries del Departament de Cultura. El Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya va començar a funcionar l'any 1980. Inicialment va prioritzar sobretot el reforç d'infraestructures, la descentralització de l'oferta cultural de Barcelona, l'ajut a l'associacionisme i la promoció de polítiques de normalització lingüística. L'any 1982 van arribar

els primers ajuts específics al sector de la dansa incorporat al Servei de Música. Més d'una tercera part dels pressupostos anuals era destinada al Gran Teatre del Liceu. L'any 1984 el pressupost per a la dansa va encara disminuir i els teatres «d'abast nacional» (Liceu, Palau de la Música i Orquestra Ciutat de Barcelona) van obtenir el 80% de la dotació total anual. Malgrat tot, es va iniciar el cicle biennal anomenat «Dansa a Catalunya». L'any 1985, aquest pressupost va duplicar-se i l'any següent els pressupostos globals ja preveïen una «secció de dansa», especificant-hi tres eixos d'actuació: difusió, centres de creació i espais alternatius. No és casualitat que una fotografia de *Desfigurat* de Cesc Gelabert servís de portada dels pressupostos d'aquell any en el Servei de Música. També en aquell moment es va poder fer entrega del *Memorial de la Dansa a Catalunya*. La dansa va rebre llavors uns 32 milions de les antigues pessetes provinents del Departament de Cultura i de l'Entitat Autònoma d'Organització d'Espectacles i Festes. L'any 1987 el pressupost destinat a la dansa va tornar-se a duplicar. El Gran Teatre del Liceu va rebre 955 milions de pessetes provinents de totes les entitats públiques que el subvencionaven, el mateix anys que es va decidir no tirar endavant amb la proposta de constituir una companyia estable per al teatre. El 1988 el pressupost va començar a minvar en consonància amb la resta de pressupostos destinats al Servei de Música tret del dels teatres d'abast nacional: el Liceu i el Palau. El Liceu va arribar a rebre 1120 milions de pessetes. L'any 1989 els pressupostos per a la dansa van ser incorporats al nou Servei de Teatre i Dansa, però mentre el pressupost per a la dansa tornava a minvar, les companyies de teatre augmentaven la seva subvenció un 114 per cent. Aquest any, el Departament de Cultura va encarregar a Elisa Huertas l'elaboració d'un estudi per a la creació d'un Centre coreogràfic a Barcelona del qual es va fer cas omís. Deu anys després, Elisa Huertas va redactar *Centre Coreogràfic 1990-2000. Observacions en el temps* (HUERTAS, 1999). Aquest estudi conté un segon bloc que recull a més a més el projecte entregat l'any 1990. Aquest segon treball resumeix, comparativament, les necessitats que patia la dansa durant aquest període. La majoria de les peticions fetes l'any 1990 es mantenien intactes l'any 2000, per tant, res no havia canviat. La tendència general va ser la de reduir progressivament els pressupostos destinats a la dansa; l'any 1998, tanmateix, hi va haver una remuntada.

La irregularitat dels pressupostos del Departament de Cultura durant els anys vuitanta i noranta palesava la manca d'un projecte polític a llarg termini que considerés seriosament la dansa, fet que, inevitablement, va frenar-ne el desenvolupament. Val a dir, a més, que les subvencions solien arribar amb retard i els coreògrafs es veïen obligats a demanar préstecs bancaris mentre

esperaven els diners promesos. Algunes companyies van haver de plegar. Els canvis de legislatura en el govern tampoc van ajudar que es continuessin els projectes engegats i aquesta tònica s'ha mantingut fins ara. No és el moment d'analitzar fins a quin punt el sistema de subvencions és l'idoni perquè la dansa aconseguixi caminar per ella mateixa, però una cosa és evident: des de bon començament que hi ha mancat una política cultural a curt, mitjà i llarg termini a favor de la dansa.

No és casualitat, doncs, que la creació d'associacions de professionals de la dansa s'estigués gestant arreu del país ja a mitjan dels anys vuitanta o que es consolidessin espais alternatius per a la dansa com La Fàbrica que, entre 1981 i 1990, va funcionar com a laboratori exercint una doble funció: com a escola, i com a centre de difusió de la dansa. Marjolin van der Meer va escriure: «No és exagerat afirmar que el concepte coreogràfic dels grups actualment establerts a la nostra ciutat ha nascut, s'ha nodrit o s'ha consolidat en el marc de La Fàbrica» (VAN DER MEER, 1987). Altres espais o entitats importants van ser: El Teatre Obert (1988-1991), El Mercat de les Flors (1983), L'Espai B del Mercat de les Flors (1989-1991), El Sant Andreu Teatre (1990), l'Espai de Música i Dansa de la Generalitat (1992-2006), La Porta (1992), La Caldera (1995) i un llarg etcètera de teatres propers a la dansa, d'escoles i de col·lectius de nova generació. El coneixement d'aquestes infraestructures és vital per entendre el desenvolupament de la dansa a Catalunya.

Les associacions de professionals de la dansa.

Precedent: Associació de Professionals de la Dansa de la Comunitat de Madrid

Per entendre la progressiva constitució d'associacions professionals de la dansa a l'Estat espanyol, és necessari remetre'ns a la primera que es va fundar, la de Madrid. Cal relacionar-ne l'origen amb la creació de les companyies nacionals de dansa (els actual Ballet Nacional de España i Compañía Nacional de Danza) a final dels anys setanta. Les condicions laborals d'aquestes noves companyies no eren gaire favorables i els ballarins, representats per Xavier Bagà, aviat es van posar en contacte amb els sindicats. Es van aconseguir certes millores per al Ballet Nacional Español, però es va creure necessària la creació d'un nou òrgan capaç d'assumir les necessitats del sector en general. En aquells dies es va produir un fet que n'acceleraria el procés: el govern va proposar a ballarins i actors que es fessin autònoms, proposta que va tenir el desacord d'ambdós sectors. L'única manera de pactar convenis amb

l'administració de l'Estat passava per constituir-se com a entitat. És així que l'any 1986 va néixer l'Associació de Professionals de la Dansa de la Comunitat de Madrid, i Xavier Bagà en va ser el vicepresident. Una de les primeres accions de l'entitat madrilenya va ser la de buscar còmplices a la resta de l'Estat espanyol, començant per Catalunya, on Bagà tenia un gran nombre d'amics i companys de professió.

Creació i evolució de l'Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya

Els anys vuitanta van ser una època daurada per a les companyies de dansa catalanes que aleshores es qualificaven com a Grups Independents. Tenien cabuda als circuits internacionals i demostraven una qualitat progressivament creixent. Les seves condicions laborals, però, eren llastimoses i, passats uns anys de creativitat desbordant, calia assentar les bases per a un futur més estable que n'assegurés la continuïtat.

L'any 1986 un grup reduït de ballarins residents a Barcelona va començar a reunir-se per considerar la creació d'una associació a la ciutat que vetllés pels interessos de la seva professió. Els mancaven tota mena de regularitzacions salarials, mèdiques, jurídiques o curriculars i l'opció de dedicar-se professionalment a la dansa es traduïa en la immersió en la més pura incertesa laboral. Afortunadament, l'empenta per intentar canviar aquest panorama hi era. Aquelles primeres reunions es van anar succeint i van donar el seu fruit el 24 de desembre de 1987 quan Montserrat Colomé, Òscar Dasí, Elisa Huertas, M. Antònia Gelabert, Francesc Bravo, Andreu Bresca, Eulàlia Sagarra, Marta Almirall i Jordi Carbonell van signar l'acta fundacional de l'Associació de Ballarins i Coreògrafs Professionals de Catalunya (AB-CPC). Cal esmentar també altres professionals que hi van ser des del primer moment com Alicia Pérez-Cabrero, Pilar Maese, Cristina Lügstenmann o Álvaro de la Peña, entre d'altres. Tots ells, en major o menor mesura, formarien una comissió gestora que s'encarregaria dels tràmits necessaris per a la constitució de l'Associació i que passaria el relleu a la junta directiva un cop constituïda.

L'estructura de la nova entitat quedava ben delimitada. Es regiria a partir de les decisions preses a l'assemblea general que es reuniria cada sis mesos i marcaria les directrius que la junta directiva havia de seguir. Els membres de la junta es mantindrien tres anys en els càrrecs, sense remuneració; es reunarien un cop al mes i es dividirien les tasques entre les figures del president,

vicepresident, tresorer, secretari i cinc vocalies. Els estatuts de la nova Associació van ser aprovats pel Departament de Treball el mes de gener de 1988. L'Associació es va presentar davant les institucions públiques amb la finalitat d'agrupar els professionals de la dansa per a la defensa dels seus interessos; per oferir-los l'assessorament pertinent en tots els àmbits; per establir les relacions oportunes amb els organismes oficials i per fomentar tota mena d'iniciatives per estimular les activitats relacionades amb la dansa, el seu desenvolupament i el seu reconeixement i prestigi.

El 27 de gener de 1988 va tenir lloc la primera Assemblea General de l'Associació. Es va dur a terme al teatre Regina i es va convocar com a reunió informativa. La comissió gestora es va encarregar de resumir el passat i el present de la dansa a Catalunya i com s'havia gestat la pròpia Associació. Ja s'havia establert un diàleg directe amb la seva homòloga madrilenya i es preveia assolir l'objectiu de crear una Federació d'Associacions que tingués veu a la nova Direcció General de Dansa del Ministeri. Es van acordar les primeres accions que, a banda d'establir les relacions pertinents amb les institucions públiques i els mitjans de comunicació, passaven per contactar amb associacions de metges especialitzats; pactar tarifes reduïdes per als professionals amb teatres vinculants; organitzar cursos; confeccionar barems de sous; concretar un règim especial a la Seguretat Social; aconseguir assistència jurídica consultiva i, finalment, convertir-se en centre d'informació quant a oferta i demanda laboral del sector.

El mes d'abril es va presentar i votar l'única candidatura presentada per a la junta directiva de l'Associació. La llista de candidats s'exposava als locals de Roseland, La Fàbrica i Bügé, punts de trobada de gran part dels 84 socis que llavors tenia l'entitat. Finalment la junta es va constituir de la manera següent: Monsterrat Colomé, presidenta; Agustí Ros, vicepresident; Eulàlia Sagarra, secretària; Pilar Cambra, tresorera; i Andreu Bresca, Toni Martínez, Elisa Huertas, Marta Almirall, Francesc Bravo i Guillermina Coll, assistents vocals. Aquesta va ser la primera junta directiva de l'Associació que va ser vigent fins al 7 de maig de 1990.

Al llarg d'aquesta primera etapa, l'assemblea general es va convocar en deu ocasions per poder acordar amb tots els socis les accions més pertinents. Els objectius eren ambiciosos i calia prioritzar els passos que calia seguir. Les primeres accions van anar adreçades a captar nous socis i a encetar contactes amb les institucions públiques per negociar tota mena de canvis quant a polítiques culturals. El mes de setembre de 1988 es va trobar un petit local on ubicar la seu de l'Associació a la cèntrica avinguda de la Via Laietana de Barcelona.

Fent balanç d'aquells anys, val a dir que els canvis polítics desitjats no van arribar. Es van presentar manifestos; es van confeccionar treballs d'investigació que avalessin les propostes fetes; es va mantenir el contacte amb altres associacions properes; es van organitzar debats i l'any 1990 s'aconseguia constituir, juntament amb Madrid, la Federació d'Associacions Professionals de la Dansa (FEAPD).

La junta directiva de l'Associació es reunia freqüentment i distribuïa el treball a les comissions formades pels mateixos socis. Algunes d'aquestes comissions es van mantenir amb el temps, mentre que d'altres van desaparèixer, o bé perquè enllestien la seva tasca, o bé perquè minvava la participació dels seus components. El paper de les vocalies també va anar-se desdibuixant. Sembla ser que era massa difícil treballar en una junta de deu persones atès que no tothom hi podia dedicar el mateix esforç. Van ser els anys de creació dels primers butlletins informatius i, posteriorment, va néixer *KOS*, la revista de gran format de l'Associació per mantenir al dia el soci quant a beques, cursos, actuacions, publicacions, etc., i amb articles d'interès del sector.⁵ Es va establir també una de les accions anuals més importants de l'Associació: la celebració del Dia Internacional de la Dansa, el DID, una jornada festiva i participativa que servia perquè els mitjans de comunicació paressin especial atenció a les reivindicacions d'aquests professionals. Aquesta primera etapa va tancar amb un total de 134 membres associats.

La segona junta directiva de l'entitat, en què es mantenia part dels membres de l'anterior, va treballar des del mes de maig de 1990 fins a l'octubre de 1993. En aquell moment, es va intentar de millorar els diferents sistemes de comunicació i la revista *KOS*, per exemple, va evolucionar de manera espectacular, tot i que l'elevat cost que suposava ja feia preveure'n una durada limitada. El 1993, la revista contenia diferents seccions regulars i va haver d'ampliar el nombre de col·laboradors. També contenia apartats que mantenien el soci al dia dels progressos de les diferents comissions de treball.

Durant aquests anys, les comissions que es van mantenir amb més força van ser Ensenyament, Coreògrafs, Assumptes legals i fiscals, i Xarxa de teatres. La comissió d'Ensenyament va analitzar sobretot els problemes derivats de la implantació de la LOGSE, mentre que el grup de coreògrafs va redactar i entregar al Ministeri unes interessants autoreflexions sobre la situació que

5. Els disset números de *KOS* que es van publicar entre l'abril de 1990 i el juny de 1994 poden consultar-se en línia a la web de l'APdC: <http://www.dansacat.org/quisom/5/> (30/07/2010).

patien i les possibles vies de solució.⁶ La xarxa de teatres de la Generalitat no acabava de funcionar com s'havia plantejat inicialment i era evident que hi mancaven les estratègies (i l'interès per part dels agents implicats) quant a difusió dels espectacles de dansa. La concepció de la xarxa no era del tot clara ni per a la Generalitat mateixa. La comissió d'assumptes legals i fiscals tenia en compte un calendari anual que s'iniciava coincidint amb Dansa València, punt de trobada per als debats relacionats amb la gestió, pel que fa a la dansa, a escala estatal. Aquestes trobades van provocar una major pressió a l'IN-AEM, que l'any 1992 va elaborar un *Estudio comparativo de la situación social y fiscal de los profesionales de la danza en los principales países europeos* (RIVIERE, SENDRA, 1992).

L'organització del DID va acabar resultant caòtica. El volum de feina que originava sovint ultrapassava les possibilitats de l'Associació i dels seus treballadors, amb l'afegit que l'escàs pressupost retallava clarament les propostes inicials. Tot i així, fou durant aquest segon mandat quan la celebració es va instaurar a la plaça de la Catedral de Barcelona, on any rere any es van succeir actuacions i tallers que unien, puntualment, un gran nombre de professionals disposats a participar en una acció concreta. Aquesta activitat es va mantenir fins a l'any 2001.

Tot i el retard de les subvencions rebudes de la Generalitat, durant aquest període la ciutat va veure néixer dos nous espais públics d'exhibició on la dansa tindria un protagonisme especial: el Sant Andreu Teatre (1990), i l'Espai de Música i Dansa de la Generalitat (1992). Podríem pensar que això significava un gran avenç, però cal recordar també el tancament d'altres tres grans plataformes molt diferents entre elles però absolutament enriquidores, eren La Fàbrica, l'Espai B del Mercat de les Flors i el Teatre Obert, on no sols s'incentivava l'exhibició, sinó també la investigació, la creació i la formació. El sector va viure com una gran incoherència l'obertura d'aquests nous espais i el tancament dels ja existents i el mes de juny de 1992 es va arribar fins i tot a boicotejar la inauguració de L'Espai exhibint la pancarta de «Polítics, no esteu fent res. La dansa no avança» (VIGO, 1992). Una vegada més es treballava des de la discontinuïtat i es partia de zero en la gestió d'aquests nous espais.

L'Associació continuava, però, procurant els descomptes per als socis i mantenint al dia una assessoria jurídica competent. El nombre de socis era de 164 i es preveia un canvi intern organitzatiu de cara al següent mandat que pretenia establir unes normes de funcionament a partir de donar priori-

6. Vegeu transcripcions i síntesi a PATRICIO, 2008 : 374-414.

tat a objectius plausibles i d'intentar estabilitzar els grups de treball. Calia que hi hagués un coordinador general, a mode de gestor, que hauria de vetllar per al bon funcionament i la continuïtat de les comissions. Però l'organització interna de l'entitat encara estava en procés de consolidar-se.

Revisant les accions dutes a terme durant aquests dos primers mandats, s'observa que comencen a detectar-se ja algunes de les grans problemàtiques que, al meu parer, assetjaven l'Associació i, en general, tot el sector: la manca d'una participació global i continuada per part dels professionals; la inutilitat d'esforços d'aquells que hi participaven però que no veien el seguiment de les accions i com moltes es deixaven a mig fer; i l'excés d'activitats que es pretenien dur a terme. Interessants projectes com el de les autoreflexions dels coreògrafs entregades al Consell del Ministeri o l'esborrany d'un primer catàleg de companyies van quedar en paper mullat, ja fos per manca de pressupost, de continuïtat, de temps o de participació.

A final de l'any 1993, la junta directiva va passar a anomenar-se consell i aquest es mantindria fins al mes de gener de 1997. El consell va saber repartir equitativament cadascuna de les seves funcions i es van establir tres llocs de treball dins les oficines de l'entitat.

L'abril de 1994 es va fer un nou esforç per unir la professió durant un intensa jornada de treball a l'antic Palau d'Agricultura d'on van sorgir sis grups de treball que estructuraven les bases de l'Associació. Va ser un moment que va infondre esperança i confiança en la professió i en l'Associació mateixa. Com ja havia passat anteriorment, aquests grups es van anar disgregant amb el pas dels mesos. Ni el Consell ni el coordinador general van aconseguir la participació continuada i imprescindible dels socis. Alhora, aquests consideraven que les vies de comunicació no eren suficients i una de les comissions, gairebé l'única, la que més força prenia dins el si de l'entitat, començava a ser conflictiva: la comissió «Per la Dansa al Liceu». Des de la creació de l'Associació, l'any 1987, els manifestos presentats als agents públics reivindicaven un cos de ball per al Gran Teatre del Liceu, però davant els desacords que va provocar la feina desenvolupada per aquesta comissió, encara no s'havia aconseguit de fer un plantejament detingut i consensuat d'allò que realment es volia.

Els problemes econòmics endèmics no ajudaven a mantenir el bon funcionament de l'entitat i el juliol de 1994 es va acabar la revista *KOS* la funció de la qual va ser substituïda per circulars per mantenir la comunicació amb els socis. El DID es va continuar celebrant a la plaça de la Catedral i s'hi van afegir encara altres activitats al Mercat de les Flors i a L'Espai.

El maig de 1994, l'Associació va fer un pas endavant i va canviar de nom.

Passava a ser l'Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya (APdC), i obria les seves portes a tot un seguit de professionals també propers al món de la dansa més enllà de coreògrafs i ballarins. Un altre objectiu aconseguit a finals de 1994 va ser la creació de Per la Dansa a Catalunya, una associació cultural que, tanmateix, sempre s'ha mantingut sota el paraigua de l'Associació Professional i mai ha tingut cap especial rellevància.

Durant aquests anys, mantenir viva l'Associació va ser una tasca molt difícil. Entre el 1995 i el 1996 van dimitir alguns membres del consell i ningú volia substituir-los. Tot i així, no es va deixar de promoure cursos, d'assistir a fires i congressos o de mantenir contacte amb emissores de ràdio, televisió i revistes que poguessin fomentar la dansa a Catalunya.

Sobreposant-se a la inestabilitat de l'època, es va aconseguir mantenir amb força la FEAPD. Entre el 1994 i el 1996 es van produir tres trobades generals en el marc de Dansa València i s'hi van abordar diferents problemàtiques. Paral·lelament, i des de l'INAEM, es va elaborar el *Plan general de fomento de la danza* que preveia una reforma absoluta a tots els nivells i plantejava realment una política a mitjà i llarg termini per a la dansa (AADD, 1994 : 454-482). A part d'un seguit de reflexions diverses, aquest pla aportava noves mesures quant al sistema educatiu, la investigació, la creació, les condicions socials i fiscals, les ajudes, etc. El document va ser treballat amb rigor i hi van participar molts professionals del sector. A principi de 1995 es va presentar oficialment el treball. Malauradament, la història s'havia de repetir una altra vegada: el *Plan general de fomento de la danza* va quedar en no-res i amb el pas del mesos i tot l'esforç conjunt que va suposar-ne la creació, revisió i redacció final va acabar al fons d'un calaix oblidat. Però l'Associació de Professionals de la Dansa continuava endavant. El nou consell directiu, amb Gilberto Ruiz-Lang al capdavant, es va posar a treballar, el gener de 1997, en un moment en què el nombre de socis era de 264. És curiós que, tot i tractar-se d'una de les etapes amb menys assemblees generals, va ser una de les més ben organitzades i menys criticades pels socis. El nombre dels membres del consell es va reduir a quatre que treballaven conjuntament amb un equip de coordinació de tres persones més i una responsable administrativa. L'equip va intentar d'entrada encarrilar la majoria d'accions en què havien treballat les juntes anteriors; va millorar les relacions amb el Departament d'Ensenyament; i es van mantenir actives les comissions d'Ensenyament i de Política Educativa durant els tres anys. Els participants d'aquests grups es reunien per a la revisió dels currículums de nivell mitjà, per a l'elaboració del projecte de grau mitjà, en les reunions amb l'IMBE, en les de l'Institut de Teatre, escoles, FORCEM, etc. Les reunions amb les diferents escoles van

desembocar en la constitució del Collectiu d'Escoles Autoritzades de Dansa. En aquells anys es va signar també un conveni amb AISGE que havia de gestionar els drets d'autor dels socis, i, a més a més, hi va haver un canvi de local, es van traslladar definitivament al local que coneixem avui dia. Així mateix, van ser importants les gestions que es van fer per al I Congrés de la Dansa i l'Educació que es va celebrar l'any 2001, i la preparació de futurs convenis amb TVC i amb l'SGAE.

L'any 1997 es va establir el Premi anual que l'Associació, per votació dels socis, atorgava a aquells professionals, companyies o col·lectius implicats en el desenvolupament de la dansa a Catalunya. L'any següent, es va establir també el Premi al soci d'honor destinat a persones que haguessin impulsat o incentivat la dansa tot i no pertànyer, en ocasions, al sector.⁷

El mes de gener de 1999 es va acabar el programa que des del 1995 es feia a Radio Desvern *Parla Dansa*. Les activitats per al DID van ser ara previstes amb major antelació, i la comissió Per la Dansa al Liceu seguia fent-se eco als mitjans de comunicació. De fet, l'any 1999, després de la moció aconseguida al Parlament de Catalunya, el Departament de Cultura va elaborar l'estudi *Una companyia de dansa estable a Catalunya* (1999). L'estudi conclouïa que no hi havia consens dins la professió mateixa per establir una companyia de dansa al Gran Teatre del Liceu, encara més greu, una gran part dels professionals s'hi oposava. Allò que realment es reclamava eren més ajudes per a les companyies de dansa contemporània, i es va creure que la millor opció era la de fomentar residències per a aquestes companyies. Això és el que es va fer. Aquest estudi va decapitar, definitivament l'any 2000, les reivindicacions de la comissió. Sembla mentida que només cinc anys abans, al gener de 1995, centenars de professionals, estudiants i amics de la dansa, entre ells molts ballarins i coreògrafs de dansa contemporània, haguessin inundat les Rambles de Barcelona amb l'eslògan «Dansa al Liceu», que fins i tot s'hi hagués pogut llegir un Manifest signat per 6000 veus de suport, o s'hagués pogut celebrar una gala al Sant Andreu Teatre per aconseguir que la remodelació del teatre, des-

7. Guanyadors del Premi de l'APdC entre 1997 i 2008: Montse Colomé, Antonio Montllor, Eulàlia Blasi, Guillermina Coll, La Porta, Mal Pelo, Enric Castany, Anna Maleras, Àngels Margarit, Toni Jodar, Mingo Ràfols i Toni Mira. Premis al Soci d'Honor: Joan Tena, Madó Aris, Xavier Bagà, Joan Francesc Marco, Pedro Almodóvar, Hermann Bonnín, Teresa Carranza, Ana Rovira, Marta Almirall i Mercè Mor. Premis Dansacat («Reconeixement professional» i «Dansa i Societat»): Josep Aznar i la Fundació Psico-Art (2009); Guillem Alonso i «Dansa a les Escoles» de Clàudia Moreso (2010).

prés de l'incendi, tingués en compte la possibilitat d'habilitar un espai per a un cos de ball.⁸

Mentre algunes propostes quedaven estroncades, d'altres seguien el seu camí. A final dels anys noranta, el sector de les arts escèniques va començar a engregar plataformes i taules de treball que afavorissin un major contacte entre els diferents professionals. L'Associació es va preocupar també per establir converses amb el col·lectiu i, des de la FEAPD, es va treballar en l'estudi *Danza en España / 1997* (HUERTAS, 1998), que promovia una futura base de dades amb tota la informació sobre la dansa i el seu desenvolupament a les diferents comunitats autònomes que servís per atènyer-se a la realitat dels mitjans. A final d'any, la memòria que es va fer arribar als socis era exhaustiva, però hi seguia faltant majoritàriament la seva implicació. Gilberto Ruiz-Lang escrivia: «Faig una crida a la participació. L'associació ens necessita, hem de donar veu, cara i ulls a les nostres reivindicacions.»⁹

Entre el 1999 i el 2002, l'Associació va col·laborar amb la Mesa de Coordinació de les Arts Escèniques en diàleg permanent amb el Departament de Cultura. Aquesta Mesa aviat es va convertir en Federació per intentar resoldre, especialment, les problemàtiques quant a les regularitzacions de la Seguretat Social. Durant aquests tres anys, la FEAPD va organitzar les Jornades de Dansa i Investigació a diferents punts del país en un intent per saldar, en la mesura del possible, la manca d'un marc teòric en l'àmbit de la dansa.¹⁰

En matèria educativa, l'Associació es va mantenir al peu del canó fins al punt en què decidí desvincular-se dels processos d'aplicació de la LOGSE ja que sovint els esforços topaven amb un Departament d'Ensenyament més que saturat per altres problemàtiques, al seu parer, de major importància. A mesura que passaven els anys, l'Associació consolidava les relacions amb diferents entitats afins i les circulars eren el millor mitjà que el soci tenia per a informar-se'n. Les assemblees generals eren escasses, però molt més escassos eren els socis que hi participaven i aleshores les tasques del dia a dia requeien sempre sobre les mateixes persones que eren poques i absolutament desbor-

8. SOTORRA, 1995; SOLÍS, 1995; PÉREZ SANZ, 1995a i 1995b; CARBÓ, 1995. Vegeu també COLOMÉ 1995, un text escrit i llegit públicament el 28 de gener de 1995 per Delfí Colomé en una de les manifestacions que tingueren lloc a Barcelona en què es demanava un cos estable de dansa per al Liceu.

9. Gilberto Ruiz-Lang, Full informatiu enviat als socis amb relació a les votacions de novembre de 1999.

10. Les Jornades de Dansa i Investigació van tenir lloc a Múrcia (desembre de 1999), València (desembre de 2000) i Barcelona (novembre de 2002). De totes tres, se'n va fer la publicació corresponent a l'editorial Libros de Danza.

dades de feina. Tot i així, es va aconseguir augmentar l'activitat en els processos de política cultural, educativa i sindical. El sector de coreògrafs, que anys enrere hi havia tingut un major grau d'implicació, ara restava aturat i les comissions de treball estancades. La situació va esdevenir insostenible i es va haver de plantejar un punt i a part en l'evolució de l'Associació. A final del 2001 se'n constituí una junta provisional i al febrer del 2002 es a votar, per primera vegada, entre dues candidatures diferenciades per un programa electoral i una llista de professionals que els avalaven. Vist amb perspectiva i des de la desvinculació personal, aquell trencament va aportar avantatges i desavantatges. D'una banda, es va estroncar la continuïtat d'un gran nombre d'activitats, de fet, moltes van quedar absolutament oblidades i no se'n va fer el relleu pertinent, però més important encara em sembla la massiva participació que hi va haver en el procés de votacions de l'any 2002, i que s'arribessin a presentar dues candidatures totalment renovades per a la següent junta directiva. Personalment, crec que va ser un moment d'inflexió que va permetre que l'Associació evolucionés, sense ometre els problemes, vers una via marcadament sindical.¹¹

Entre l'any 2002 i el 2005, es consolida amb claredat l'Associació de Professionals de la Dansa, especialment pel que fa a l'organització interna sota la presidència de Toni Mira. Per primera vegada s'hi contracta personal extern al món de la dansa per a tasques d'oficina, es busca la figura del gestor cultural i la junta es reparteix, des de bon principi, la feina equitativament. Cal esmentar, però, que els membres més vinculats al món de l'educació van anar desapareixent i això era evidentment una manca per a l'entitat. L'Associació es va sobreposar als números vermells renunciant a algunes activitats tan tradicionals com les presentacions de les coreografies premiades a nivell estatal a L'Espai al DID i substituint-les per debats, conferències i exposicions. L'any 2003 es va publicar l'estudi encarregat a la Fundació Interarts *Anàlisi de la dansa a Catalunya*. El diàleg amb l'Institut del Teatre es va intensificar i a principi de l'any 2005 es va assolir una de les majors fites de l'Associació: la signatura del primer pacte laboral entre companyies i ballarins i la conseqüent constitució de l'Associació de Companyies de Catalunya.¹² Per primera vegada, els espais d'opinió del soci a

11. Amb un cens de 285 socis, la candidatura guanyadora va obtenir 54 vots enfront els 42 vots que va rebre l'altra candidatura encapçalada per Margarita Cabero (més una abstenció i quatre vots nuls).

12. El Pacte Laboral va quedar suspès la passada primavera de 2010. L'Associació de Companyies no podia assumir l'augment acordat dels mínims salarials

les circulars s'omplien de demandes i crítiques de tota mena, i la lluita sindical prenia cos entre les problemàtiques relacionades amb els deutes pendents a la Seguretat Social, les reivindicacions a l'SGAE davant la proposta de cobrar cànons de drets d'autor a les escoles de dansa i tota la problemàtica que arrossegava el procés d'equivalències de la implantació de la LOGSE. La Generalitat, l'ICUB i l'ODA milloraven les polítiques per a la dansa i es donava el vistiplau al projecte de Can Fabra. Durant aquests anys es va començar a gestar el projecte del Consell de les Arts, organisme en què havien de formar part membres de tots els àmbits de les arts escèniques i que pretenia gestionar els recursos públics independentment dels canvis polítics de cada legislatura.

L'any 2004, l'Associació es va desvincular definitivament de la Federació d'Associacions Professionals de la Dansa, per desavinences constants amb aquesta.

El balanç final del 2005 va ser prou positiu. S'havia aconseguit encarrilar la situació econòmica de l'entitat i el nombre de socis va arribar als 300. La relació amb els socis i amb les institucions públiques havia millorat i els processos sindicals es trobaven en plena eferescència. L'àmbit d'ensenyament és qui se'n va endur la pitjor part i va quedar relegat a les respectives reivindicacions legals.

L'any 2006, la junta va mantenir la major part dels seus membres i es preparava per continuar per les mateixes vies que havia engegat el 2002. La massiva participació que hi havia hagut a la votació anterior, però, no es va repetir. El 2006 hi va haver una renovació integral de l'Associació i es van renovar també els Estatuts de l'entitat davant l'escassa votació dels només vint socis que van assistir a l'assemblea general.

També des de 2006 es va participar en els processos de creació del Consell de les Arts¹³ i des del 2007 s'ha col·laborat amb l'Associació de Companyies en totes les gestions referents a l'habilitació del Graner, a l'antiga fàbri-

---

corresponents a la revisió del Pacte, i l'APdC es va negar a donar-hi el seu suport ja que aquest no acomplia les condicions mínimes plantejades. Per a més informació, llegiu aquesta notícia a: <http://www.dansacat.org/actualitat/1/935/> (30/07/2010).

13. Actualment (juliol 2011), l'entitat coneguda com a CoNCA (Consell Nacional de la Cultura i de les Arts) continua treballant per a un projecte polític que, com l'Arts Council, sigui totalment desvinculat als canvis de govern. Encara avui dia no acaba de trobar l'estabilitat política que requereix un projecte d'aquesta rellevància.

ca Phillips de la Zona Franca, centre de creació per a la dansa.¹⁴ Aquest projecte s'emmarca en el *Pla estratègic de cultura per Barcelona* dins el programa «Barcelona laborator» que estableix l'obertura de diferents centres de creació arreu de la ciutat.

En els últims anys s'ha incorporat una persona nova a l'entitat que coordina els processos de comunicació, i la pàgina web www.dansacat.org s'ha convertit en el principal punt d'informació per al sector amb una mitjana de 14000 visites mensuals.

L'any 2009 es va aprovar el *Pla integral de la dansa a Catalunya* que pretenia millorar les condicions del sector de la dansa. L'APdC forma part de la comissió de seguiment d'aquest pla. En contacte amb altres associacions estatals, es va participar també en la creació del *Plan general de la Danza 2010-2014* i es va passar a formar part de la Plataforma Internacional Informal de Dansa. A hores d'ara, caldria fer una revisió de totes aquestes iniciatives per comprovar en quin punt de desenvolupament es troben.¹⁵

Abans d'acabar el 2009, l'Associació va engregar un estudi sobre les condicions laborals del sector, les conclusions del qual es donaran a conèixer a final d'aquest 2011. Aquest estudi ha de ser una eina útil per continuar treballant a partir de l'estat real i actual de la qüestió.

Finalment, cal destacar algunes de les últimes accions de l'entitat com ara l'elaboració del document *Junts per la dansa. Mesures per al desenvolupament de la dansa a Catalunya*.¹⁶ Aquest document ha estat consensuat entre 420 representats del sector. S'adreça a les administracions públiques i desglossa diferents mesures necessàries per al desenvolupament de la dansa a Catalunya. L'escrit, elaborat entre el 2009 i el 2011, va ser presentat públicament el 28 d'abril de 2011 a La Caldera. També el passat mes d'abril, el CoNCA va atorgar a l'Associació el Premi Nacional de Cultura 2011 en la categoria de dansa «pel nou impuls amb què l'APdC ha introduït millores en l'àmbit de les noves tecnologies pel que fa a la informació, la comunicació i la difusió de la dansa; per la tasca d'ajuda i de suport als joves creadors i, so-

14. Des d'aquest any 2011, l'ICUB ha decidit que el Consorci del Mercat de les Flors sigui qui s'encarregui de gestionar aquest nou espai de 600m² destinat a ser Centre de creació de dansa i arts del moviment. Les associacions professionals hi tindran un paper assessor.

15. Els documents esmentats poden consultar-se a: *Pla integral de la dansa* trilingüe, 2011: <http://www.dansacat.org/es/actualitat/1/634/> Des de la web <http://www.danza.es/plan/PGD> es pot accedir al document *Plan general de la Danza 2010-2014*, així com als plans de referència i als models de desenvolupament.

16. Vegeu-ne el text íntegra a <http://juntsperladansa.org/> (juliol 2011).

bretot, per continuar lluitant incansablement per un reconeixement digne de la professió i per la regulació dels drets laborals del sector de la dansa».¹⁷

La nova junta (2011-2014) està formada per vuit professionals de la dansa de diferents àmbits i Xavier Martínez n'és el president.¹⁸ El programa de la nova junta estableix unes directrius continuistes respecte a les mantingudes en el període anterior. La base d'aquest programa és aconseguir que l'APdC pugui representar al més possible el sector de la dansa a Catalunya.

Actualment l'APdC té 428 socis.

Consideracions finals

L'Associació de Professionals de la Dansa just feia vint anys quan es va finalitzar el gruix d'aquest estudi. Ara cal preguntar-se per què vint anys després de la seva constitució, l'APdC, tot i la seva consolidació i col·laboració directa amb nombroses accions que han ajudat al creixement de la dansa a Catalunya, continua sense representar el sector de manera generalitzada, i per què, passats vint anys, les mancances, quant a condicions laborals, continuen sent les mateixes.

La gestió dels primers anys de l'entitat va ser totalment precària. El presupost que la sustentava era mínim i no tenia ni l'espai ni els equipaments adients. Els treballadors de l'entitat eren també professionals de la dansa i, tot i la seva bona voluntat, calien altres professionals per a la gestió interna, ja no sols per a un millor funcionament administratiu i de repartiment de tasques, sinó per evitar friccions personals que res tenien a veure amb l'Associació. Es va trigar anys a habilitar un espai que servís d'arxiu on recopilar la documentació generada i on poguessin recórrer els diferents equips directius. El funcionament per comissions es va estroncar una vegada i una altra i sovint tota la feina organitzativa requeia en el grup reduït de persones més implicades. La participació dels socis va ser important durant els primers anys, però va anar decaient i encara avui dia deixa molt a desitjar. Fins i tot alguna de les comissions que més força havia tingut, també va rebre crítiques del mateix sector. Les condicions laborals dels professionals de la dansa han

17. Extret de <http://www.conca.cat/ca/premis/premiat-dansa2011> (juliol de 2011).

18. Anna Sánchez n'és la vicepresidenta, Mercè Recacha la secretària, i Pilar López la tesorera. Els vocals són: Jordi Cortés, Livio Panieri, Cecilia Colacrai i Sebastián García Ferro.

millorat relativament, però es manté com a professió incerta i totalment vocacional. S'hi ha reflexionat molt i s'han fet estudis d'investigació, tot i que no han tingut mai un ressò especialment rellevant. En ocasions, l'Associació ha previst un nombre d'objectius excessiu per a les seves capacitats, tant econòmiques com de participació, i li ha calgut començar de zero en nombroses ocasions. Els recursos han estat constantment insuficients per a totes les iniciatives que calia dur a terme.

Els processos de comunicació i els pactes amb el Departament de Cultura s'han caracteritzat també per la seva irregularitat. Sovint s'ha arribat a acords que s'han difuminat amb el temps i qualsevol canvi que hi ha hagut en els programes culturals per a Catalunya ha acabat afectant directament el sector de la dansa. En general, ha mancat personal qualificat dins el mateix Departament que pogués assumir la tasca d'interlocutor.

El baix pressupost, les subvencions tardanes, la inexistència d'accions que generessin entrades de fons a l'entitat, l'impagament de quotes, la discontinuïtat de certes accions, les desavinences internes, els canvis en la gestió o la desvinculació dels socis, han incidit, negativament, en l'Associació, i ni el context polític ni les línies estratègiques del Departament l'han afavorit.

És evident que els últims anys han estat molt productius. A hores d'ara les línies d'acció són concretes, s'hi potencia la comunicació i s'han consolidat moltes iniciatives a favor de la dansa a Catalunya.

No podem ometre, abans d'acabar, que hi ha una part del sector desvinculada de l'Associació i els motius són molt diversos, des del pessimisme dels qui van aportar el seu esforç en el passat i no en van veure el fruit, fins a la desconfiança en una o altra junta; els desacords dins del sector; el desinterès; el desconeixement dels canvis interns duts a terme els últims anys; la marginació d'alguns estils de dansa; la vinculació a altres plataformes que fomenten la dansa, o també, per què no dir-ho, la impossibilitat de pagar-ne les quotes pertinents.

Personalment, opino que la desunió del sector és el seu punt més feble. Si es trobés la manera de treballar en bloc, de creure en un projecte concret, consensuat i comú amb tot el debat, la participació, la tolerància i la constància que això comporta, les millores arribarien amb molta més fluïdesa. Ara per ara no hi ha cap altre punt de trobada sinó la mateixa APdC.

Aquestes són unes consideracions personals que parteixen de l'estudi de documents conservats i de les converses amb membres del col·lectiu. És una reflexió feta des de la distància que suposa no formar part del sector de manera professional, i no pretén res més que induir a la reflexió i esperonar tots els professionals d'aquest món, tan intangible i encisador com és la dansa, a

alçar les seves veus de manera solvent i a continuar treballant per sortir de la marginalitat en què sempre s'han mogut.

Referències bibliogràfiques

- AADD (1985): *Memorial de la Dansa a Catalunya*, Barcelona.
- (1987): *Història de la dansa a Catalunya*, Barcelona, Caixa de Catalunya.
- (1994): *Plan General de Fomento de la Danza*. Ministerio de Cultura y Educación. Vegeu-ne la còpia de l'esborrany, el text íntegre i el pla de desenvolupament a l'annex de l'estudi: capítol 9, apèndix VI.3.
- (1999): *Una companyia de dansa estable a Catalunya. Estudi previ*. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.
- (2003): *Anàlisi de la dansa a Catalunya*. Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya. Barcelona, Fundació Interarts.
- BONET, Lluís; GROSSE, D. i SENDRA, G. (1987): *Estudi de viabilitat per la creació d'un ballet estable al Gran Teatre del Liceu*. Barcelona, Centre d'Estudis de Planificació. Patronat del Consorci del Liceu.
- CARBÓ, Julio (1995): «La danza quiere ir a la ópera», *El Periódico*, 29/01/1995.
- COLOMÉ, Delfí (1995): «El Liceo sin ballet», *Pensar la danza*. Turner, 2007, pp. 151 i sg.
- HUERTAS, Elisa (1998): *Danza en España / 1997*. FEAPD. Entitat subvencionada per l'INAEM i la Dirección Gral. de Cooperación y Comunicación Cultural del Ministerio de Educación y Cultura.
- (1999): *Danza. Centre coreogràfic. Projecte. 1990-2000. Observacions en el temps*.
- PATRICIO, Helena (2008): *La Asociación de Profesionales de la Danza de Catalunya 1987-2006: Estudio histórico y de su incidencia en la actividad coreográfica catalana*. Capítol 9, apèndix IV.2 – Auto-reflexiones 1991. Universitat d'Oviedo.
- PÉREZ SANZ, Javier (1995a): «Los bailarines catalanes reclaman una compañía de danza para el futuro Liceo», *El País*, 26/01/1995.
- (1995b): «Acció per demanar un ballet estable», *Avui*, 29/01/1995.
- RAUBERT, Bárbara (2006): «La danza des de la democràcia: moviment en expansió», *L'escena del futur. Memòria de les arts escèniques als Països Catalans (1975-2005)*. Vilanova i la Geltrú: Argumenta.
- RIVIERE, Inés; SENDRA, Gemma (1992): *Estudio comparativo de la situación social y fiscal de los profesionales de la danza en los principales países europeos*. Barcelona, Centre d'Estudis de Planificació. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

- SOLÍS, Xelo (1995): «Profesionales de danza piden compañía estable en el Liceo», *El Periódico*, 26/01/1995.
- SOTORRA, Andreu (1995): «El món de dansa reclama un cos de ballet al Liceu», *Avui*, 25/01/1995.
- VAN DER MEER, Marjolin (1987): «La Fábrica, a toda máquina», *La Vanguardia*, 15/03/1987.
- VENDRELL, Ester (2008): *Dansa a Catalunya 1975-2000. Polítiques i identitat*. Tesis doctoral dirigida per Maria Josep Ragué i Arias, presentada el 19 de febrer de 2008 a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona.
- VIGO, Miguel (1992): «La danza del nunca acabar», *El Observador*, 05/04/1992.

